

ТОШКЕНТ ШАҲАР
МАҲАЛЛАЛАР
ИШНИ
МУВОФИҚЛАШТИРИШ
КЕНГАШИННИГ
РЎЗНОМАСИ
Ҳар сйда иккى марта
чиқади.
«Тошкент оқшоми»
нашри.

Махалла

1992 йил
14 май
№ 9 (69).

* Бозор иқтисодиёти ва ҳаёт ИШ ЖОЙИ-ХОНАДОН

«ЛЕВЕНТУЛЬ» тикиувчилик ишлаб чиқариш бирлашмаси ташабуси билан, Киров районидаги Мирзо Юсуф маҳалласи клуб-чойхонаси қошида касаначилик кичик цехи ташкил қилинган эди. Орадан кўп вакт ўтгани иўқ. Лекин цех аъзалининг сони 110 кишига етди. Касаначиларнинг ўларидағи тикиув машиналарига мосламалар ўрнатиб берилди.

Районда яшовчи кўп болали ҳамда иккинчи сменага ишга қетнашга имконияти бўлмаган аёлларга касаначилик айни муддао бўлди. Бу дастоҳлар ёрдамида салфетка, сочиқлар, чойшеблар тикилиб, турли бекирим ҳошиялар билан безатилмоқда.

— Уйда иш тикишнинг қатор қулайликлари бор. Биринчидан, уйда катта-кичикнинг иссиқ-совуғидан хабардор бўлашиз. Болаларнинг таълим-тарбияси назоратда бўлади. Ёшлар ҳам бўш вактида сизга қарашиб иш ўрганади. Яна бир томонни оиласа иқтисодий ёрдам бўлади, — деди биз билан сұхбатда уйда аъло сифатли иш бажараётган касаначи Раҳима она Пўлатова.

Иш бошқарувчи Сайдулла Абдуллаев айрим чеварлар ойига 830 сўмгача маош олишаштани ҳақида гапириб берди.

Мақсад Халирова, Раҳима Пўлатова, Маҳсума Низомова, Гулшона Мирзаева, Жумагул Маджаримова каби касаначилар сифатли ва унумли ишламоқда. Ҳе, касаначилар ўз меҳнатлари билан ҳалқимизга кенг истеъмол молларини етказиб беришга ўз ҳиссаларини қўшаётгандаридан мамнун бўлмоқдалар.

Сайдулла СУЛТОНОВ.

* Мактублардан сатрлар

ИЛК ВАЗИФАЛАР

ҚУИЛИК даҳасининг 6—7 мавзесида янги Абдураҳмон Жомий номли маҳалла комитети тузилди. Унга меҳнат фахрийи Юнусбек Тўллаганов раис этиб сайланди. Маҳалла фаоллари аҳоли эҳтиёжидан келиб чиққан ҳолда ўз вазифаларини беғилаб олишиди. Яъни,

ариқларга сув келтириш, ахлат йиғиширадиган машиналар ишини назорат остига олиш, сартарошона очиш ва қариялар учун чойхона қуриш масалаларини муҳокама қилишиди.

Нодира АБДИРИМОВА,
Сирғали райони.

ИССИҚ НОН

СОБИР РАҲИМОВ районидаги «Ривож» маҳалла комитети раиси Ислом Усмонов ташабуси билан «Иссиқ нон» тандирхонаси

қурилди. Ҳозир новвойлар тайёрлаётган нондан қўшини маҳаллалар аҳли ҳам баҳраманд бўлмоқдалар.

Ботир ТИЛЛАХУЖАЕВ,

ЖАМГАРМА СОҒАСИ

ГУЛНОРА ва унинг сингиллари Амина, Орифа, Малоҳат ҳамда укаси Адҳамжонлар турли болалар ўйларидан тарбияланышган. Гулнора балогат ёшига етга, ишга жойлашди. Жигаргушаларини болалар уйидан олиб, улар билан бирга яшашга қарор қилди. Сир-

вали райони «Дўстлик» даҳасининг 26-уйидан уларга навбатдан ташқари турар жой ажратилди.

Яқинда республика болалар жамғармасининг шаҳар бўйими ходимлари уларга 2,5 минг сўмлик тикив машинаси совра қилишиди.

Норбек УСАНОВ.

МАҲАЛЛА

«ВИСОЛ» номли маҳалла фаоллари Боқижон Тўллаганов, Назир Ориповларнинг саъи-ҳаракатлари билан ўн иккى нафар кам даромадли ва уруш ногиронларига маҳалла ҳисобидан 300 сўмдан пул улашилди. Шунингдек, бахтсиз тасодиф туфайли бир одамнинг уйи ёниб кетганди. Бу оиласа ҳам

ҲИСОБИДА

200 сўм миқдорда пул ажратилди.

Бир қарашда бу арзимасдек туюлади. Аммо одамларнинг бир-бирларига эътиборлари ортиб бораётганини кишини хурсанд қилади.

Султонмурод УМАРОВ,
Ҳамза райони.

Фахрийлар бор — маҳаллаларда
файз бор, борака бор. Уларнинг ҳаёт

йўллари ёшларга ҳамиша ибрат.
Рустам Шарипов сурати.

ЁҚУБЖОН «Себзор» даҳаси, 17—18-мавзесидаги, ўзи яшаштани 32-йи ортидан қўни-қўшнилар қатори ер олди. Уни ҳар хил чиқиндилар, тупроқса аралашиб ётган бетон қоришмалари, гишт парчалари, тош-шагалдан тозалаш қийин кечди.

— Шаҳар жойиди — кўп қаватли уй шароитида экин ўстириши жуда қийин, — деди Ёқуб Муҳаммедов. — Бу кийинчилик асосан сув билан боғлиқ. Мен бир парча еримни тўртингичи қаватдан сувича орқали суғоришга мажбурман. Бошқалар ҳам шундай қилишашти. Мана бу бетон ариқчадан эса — у экинзорининг ёнидан ўтган

* Инсон қўли тул

ШАҒАЛ

ЕРДА БОҒ

ариқчага ишора қилди, — ўрнагатилгандан бўён сув оқиқанини эсломайман. Ҳозир шаҳардаги барча бетон ариқчалар аҳволи бир хил. Ҳолбуки, буларга озмунча харажет сарф қилинганими?

Оқибатда ичимлик сув ис-

роф бўлишидан ташқари, тупроқса ҳам зиён етказилмоқда. Ичимлик сув турли унсурлар билан бойиган оқар сув қувватини беролмайди. Буни асослаб берайин. Шу бир парча ерда ток ва гилос, олма, ўрик, тут дарахтлари ҳосил беряпти. Ўзи иккى дарахт ўтқазиладиган ерда ўнта дарахт етиштирғанман. Аммо ҳосили ниҳоятда totsiz.

Шундай экан, ободонлаштириш, сув таъминоти ташкилотлари каби бошқа мутасадидлар кўп қаватли уйлар учун ажратилган ерларни суғориш масаласини ўйлаб кўришари керак.

Зиёдулла ҲАҚБЕРДИ.

* Меҳнатнинг тамироҳат

ШАҲАРЛИК ДЕҲҚОН

«Дўмбробод» маҳалласи шаҳар ҳисобига ўтгандан кейин асли дехқон бўлган Ҳомил ота Мурзаев Фарзандлари билан етти сотихдан иборат томорқларидаги меҳнат қила бошладилар. Маҳалла худудига бирин-кетин кўп қаватли уйлар курила бошлади. Тўрли милият вакиллари кўчиб келишиди. Аҳолининг сабзавот маҳсулотига бўлган талаби кескин ортди. Буни қалбан хис қилган Ҳомил ота учун факат ўз томорқасидан чиқадиган маҳсулот қонтирилди.

Бир куни у Зангиг ота (собиқ Калинин) районининг шаҳарга яқин бригадасига борди. Бу ерда кузги ишлар бораётганди. У тепаликка чиқиб, шудгорланган ерга қараб, деди: «Мана бу ерга картошка, анатви ерга эса помидор экилса, яхши ҳосил олиниди» деди. Унинг бу гапидан бригадир ажабланди. «Қизиқ, — деди у шаҳардан дехқончилик қилиш учун келган Ҳомил отага. — Бу ерга биринчи маротаба келишиниз бўлса, ернинг таркибини кеардан била қолдингиз. Мен ўн саккиз йилдан бери шу ерда дехқончилик қиласман. Ҳаётим-

да кўп дехқонларни кўрдим. Шаҳардан келиб, бир-икки йил ишлаб, кетиб қолганини чўнгтаги қаптагунча пиёз экиб, ҳар хил заҳарли химматлар сепиб, ер таркибини бузиб кетганлар билан бирга ишласса тўғри келди. Уйлайманки, сиз унақалардан эмассиз. Дехқончилик қиласми эканси, хоҳлаганингизча ер ажратиб берамиз».

Уша йили Зангиг ота райони, Навоий номли жамоа ҳўжалигидан Ҳомил ота бир гектар ерга эйин экди. Эртаки экиннинг ўзидан йигирма минг даромад қилди. Шуншу 1970 йилдан бўён мазкур жамоада дехқончилик қиласди.

Маҳалла худудида дехқон бозори ташкил этилишида Ҳомил отанинг хизмати кетта. Бу ташаббус шу кишидан чиқанди. Бундан ташқари, иккита сабзавот маҳсулоти сотиладиган дўконда ҳам Ҳомил ота сингари дехқонлар меҳнатлари туғайли этишиширилган маҳсулотлар сотиляпти.

Илҳом ЙУЛДОШЕВ.
Чилонзор райони.

* Ташаббус

ЎЗЛАРИ

ТЕЛЕФОН

ЎТКАЗИШДИ

«СУЗУК ОТА» ва «Учқун» маҳалласи фаоллари йиғишишиб, ўз ҳисобларидан хонадонларга телефон ўтказишини маслаҳатлашиди. Уларнинг бу таклифи аҳолига ҳам маъқул бўлди.

— Бу ишга бир маҳалла аҳли киришганда улар учун анча қимматлик қиласди, — деди «Сузук ота» маҳалла комитети раиси Сайдрасул Насриддинхўжаев. — Киши сони кўпайгани учун ҳам телефон ўтказишида одам

бошига тушадиган маблаг шунча кам бўлди. Амадга оширилган ишдан биз ҳам, ширкатчилар ҳам хурсанд. Аммо аҳолига маданий-майлий хизмат кўрсатиш бошқармалари ходимлари энди барча маҳалласи аҳли, хонадонларига ўз ҳисобларидан телефон ўтказишиди, деган холосага келмасликлари керак.

Назиржон ҲОЖИМАТОВ,
Октябрь райони.

«Чилонзор» ва Собир Рахимов номидаги метро бекатлари оралығыда «Мевазор» маҳалласи жойлашган. Маҳалланың иккى томонида «Катта Қатортол» ҳамда «Халқлар Дүстлигі» шохкүчалари — автомобиль қатнов үйлары үтгандар. «Халқлар Дүстлигі» шохкүчаси ёқалаб «Учкулоқ» аңдори оқады. Бу аңдор «Мевазор» маҳалласига келгандын учқисмга бўлинниб, унинг бир тармоғи — «Бўрижар» аңдори 114-мактаб ёндан оқиб үтади. Бу аңдор ён-атрофга, айниқса, маҳалла табнатига ҳам ўз таъсирини үтказиб, баҳор, ёз фаслларидан тўлиб оқади ва теваракка салқинлик беради.

1960 йиллари бу жойлар «Москва» жамоа хўжалигига қарашли бўлиб, экин экилмайдиган (фойдаланилмай ётган), баъзи жойлари беда-пойдан иборат қаровсиз ер эди. Аммо бу ерда ҳам 5—10 хонадон яшаган. Ҳар бир хонадоннинг мевали дараҳлари, катта-катта боғлари бўлган (ҳозирда атрофини иморатлар ўраб олган «Бўрижар» ҳам ташландик сертепа жойлар эди). Аҳолини уй-жой билан таъминлаш мақсадида бу жойлар 1960 йилдан шаҳар ҳисобига ўтган.

1962 йиллардан бошлаб одамларга уй қуриш учун ер ажратила бошланди. 1966 йилдаги зилзилә эса бу кечатган жараёнга янада катта туртки бўлди. Шаҳар марказларида яшайдиган аҳолининг асосий қисми ҳам бирин-кетин кўчиб кела бошлашди. Қатортол кўчасининг давом эттирилиши натижасида Нўғайқўргон атро-

фида яшаган ўзбеклар ҳам шу ерга кўчирилди. Яқинда шаҳарликлар яна бир янги лойиҳа — «Мевазор»никинде жуғрофик нұктай назардан эътиборсизларча қуриб битирилаётган маҳалла сайлини үтказдилар. Бу маҳалла — «Уркизор»дир. Богроғларимиз йўқолиб кетмасин, ташландик ерлар келажакда мевазор жойлар бўлин деб, маҳаллага «Мева-

* Махалланиз тарихини биласизми?

«МЕВАЗОР» НОМИГА МУНОСИБ БЎЛСИН

зор» номи қўйилганидек, кўчаларга ҳам «Ҳосилот», «Иқтисод», «Токзор» (бу ерларда Раҳматбой деган бир бойнинг катта узумзорлари бўлгучи эди), «Яккабор», «Богобод» номлари берилган (аммо ҳозирда сўнгти иккя кўча Ш. Гуломов номли маҳалла қарашли). Шулар қаторида юртимизнинг аллома шоюри Бобораҳим Машраб номи ҳам маҳалланинг обод» номлари берилган. Маҳаллада муаммолар ҳам

йўқ эмас. Аввалларни, яъни 70-йиллари «Бўрижар» анхоридан балиқлар ҳам сувиз юргувчи эди. Бироқ, сувнинг ифлосланиши натижасида булар ҳам барҳам топди. Айниқса, корхоналарнинг ноўрици жойлашиши, сувни ифлослантириш натижасида шаҳардаги шароит ёмонлашишига ва юқоридағи муаммоларнинг келиб чиқишга сабабчи бўлди. «Халқлар Дүстлигі» шохкүчасидаги кўп қаватли уйлардан ҳар хил чиқиниларнинг сувга ташланниши нафақат сувни, балки атрофининг ҳам ёмонлашишига олиб келди. Натижада «Бўрижар» сувидан тўлиб оқадиган ариқлардан сув ичган мевали дараҳлар ҳам зарар кўрпти. Маҳалладаги кўпгина дараҳларга куртлаш касаллиги тегди. Эндиликда деярли барча ариқлар сувсиз, баъзилари эса кўмиб ташланган. Сабаби, сувнинг ифлосланиши, нишабни ҳисобга олинмаганлигидир.

Ҳозирда кўпчилик хонаёнларда сув қувурлари ерга сингиб бориши натижасида ер ости сатҳининг кўтирилиб кетишига сабаб бўлмоқда. Ариқ масаласига келсак, ҳозир ёгаётган ёғин-сочинлар ҳовуз-ҳовуз бўлиб тўпланиб қолаяпти. Баъзин кўчалардан (айниқса, 35-ётоқхона атрофи) сув кечиб ўтишга тўғри келади.

Шароит ҳисобга олинмасдан бўш жойга «Бухоро» чойхонаси қурилган эди. У сўнг беркитилди. Сабаби, бино чўккан, деворлари ёрилиб кетган. Мана, уч йилдирки, қандай бўлса шундай лигича ётиди.

Муҳаббат ҚОДИРОВА.

«Бешик боласи — бек боласи». Бу удумини аяконларимиз авлоддан-авлодга етказиб келмоқдалар.

Нуъмон Муҳаммаджонов сурати.

— Маҳалламизининг тоши ҳам, гиёҳи ҳам, уйи-жойи, кўчалари, ҳамма-ҳаммаси менга муқаддас, — дейди Шуҳрат Юсупов.

У билан узоқ сухбатлашдик. Сирғали районидаги «Кўшкўргон» маҳалласини биргалишиб айланиб чиқдик. Сўнгги йилларда маҳаллада амалга оширилган ишлар билан танишдик. Кўчалар асфальтланиб, бетон устунлар ўрнатилиби. Ҳар бир устунда ёритгич бор. Ариқларга эса қувурлар ўрнатилиби. Зилоз сувнинг тиниб оқиши дилни яйратади. Бу ерда Убай Махмудов номидаги мактаб

курилиб, ишга туширилиди. «Кўшкўргон» чойхонаси таъмирланиби.

Аҳолининг узоғини яқин қилиш борасида 26-трамвай қатнови маҳаллагача узайтирилиб, ишга туширилиди. Бу ерда «Одабнома» маърифий тўгараги фаолият кўрсатлатиши экан. Аҳолининг 30 га яқин турли ёшдаги фуқаролари

Асом Ҳакимов раҳбарлигига машғулотлар ўтлатти. Эски ўзбек тили ўқиттилмоқда.

Маҳаллага яқинда телефон ҳам келтирилди. Газ бор, қувурлар марказий қувур ўйналишига боғланган.

Шуҳрат Юсупов қарийб 20 йилдан бери маҳалланинг фаолларидан бири саналади. Маҳалланинг катта-кичик

ишларида у фаол қатнашиб, эл ҳурматини қозонган.

Шуҳрат аканинг касби ўқитувчи. Шу соҳага эсини танибдик, меҳр кўйибди. Аввал Индустрисал техникуми, сўнг Низомий номидаги муаллимлик олийгоҳининг тарихжамиятшунослик куллиётини битирибди. Узоқ йиллар ўзи ўқиган техникумда, ҳозирда эса жумхурят халқ таълими вазирлигига қарашли ҳунартехника таълими ходимларининг малакасини ошириш олийгоҳида тингловчиларга дарс ўтмоқда.

Ҳамид ҲАБИБУЛАЕВ.

ШАҲИГА ДОҒ ТУШМАСИН

Яқинда Октябрь райони, «Боғ-кўча» маҳалласига қарашли Беруний номли кўчада турувчи Н. П. нинг уйида ўғирлик юз берди. Ўғрилар уй эгаси йўқлигидан фойдаланишган. Куппа-кундузи дераза панжарасини лом билан қайириб, хонага киришгану 350 сўмлик магнитофон, 910 сўмлик аёллар кийимини ўғирлаб чиқишган. Узоқ текширувлар натижасида жиноятчилар аниланди. Ўғрилар шу маҳаллада турувчи, ҳали вояга етманган М. У. ва Р. Т. лар экан. Жиноятчилар суд қилиниб, ҳар иккаласини ҳам уч йилга озодликдан маҳрум этиш тўғрисида ҳукм чиқарилди. Аммо «Боғ-кўча» маҳалласига фаоллари ёшларни ўз қарамоғларига олажакларини билдиришган, ижроси иккя йилга кечирилди.

Бирорлар мулкига кўз олайтириши одатий ҳолга айланниб қолди, — дейди Октябрь район прокурори ёрдамчиси Ойша Шарипова шу жиноят юзасидан мулоҳаза юритаркан, — айниқса, иқтисодий танглиқ сезилган бир шароитда уя надан авж олди. Кимдир тушунниб, кимдир тушунмай ўғирлик қилмоқда. Биз «Боғ-кўча» маҳалласига юз берган жиноятнинг сабабларини ўрганиб чиқдик. Судланганлар мөддий жиҳатдан муҳтоҳ бўлишмаган. Бу — уларнинг саёқ юришлари оқибатидир. Бундан эса оила, мактаб, маҳаллада тарбия ишлари яхши йўлга кўйилмаган, деган хуласа келиб чиқади.

Суддан кейин «Боғ-кўча» фаоллари, маҳалла шаънига дод бўлиб тушган хунук воқеанини ўзаро муҳокама қилишиди. Жиноят содир этган иккя ёшнинг мактаб ва оиласидаги юриш-туршишини катъий назорат қилиб боришни маҳалла фаоллари ўз зиммаларига олишиди.

Иzzat АҲMEDOV.

«Қўлларнинг дард кўрмаси келинжон!» — Қайнона. нинг шундай ширин дуоси янги хонадони чароғон этади. Равиль Альбеков сурати.

* Ҳуқуқиунос бурчани МАРҲАМАТ, СЎРАЙВЕРИНГ

Ҳ. ҲАМИДОВА: Мен ёлғиз нафақаҳўрман. Эшитишимча, ўзгалар ёрдамига муҳтоҳ нафақаҳўрлар транспортда юришда, квартира ҳақи тўлашда, дори-дармонларни харид килиши маълум имтиёзларга эгадирлар. Айтингчи, озиқ-овқат масаласида ҳам ёрдам бериладими?

Ж. АВОБ: Ўзгалар ёрдамига муҳтоҳ ёлғиз нафақаҳўрларга имтиёзлар бериш тартиби тўғрисидаги Низомда (Вазирлар Маҳкамасининг 1991 йил, 28 майдаги 145-сонли қарори) кўрсатилишича, ўзгалар ёрдамига муҳтоҳ ёлғиз нафақаҳўрлар нафақа гувоҳномасининг кўшишма вараги асосида район, ҳақарашли бўлса ҳам ўзбек қарорлари (уй идорага қарашли бўлса ҳам) уй-жойдан фойдаланиши ташкилоти томонидан квартира ва коммунал хизмат учун ҳақ тўлашдан озод килинадилар. (Бу ҳақда шахсий счетта ёзиб қўйилади). Улар жамоат транспортда (таксидан ташқари) белуп юриши ҳуқуқига вараги транспортда белуп юриши ҳуқуқини берувчи ҳужжат ҳисобланади. Дори-дармонларни белуп беришини ҳисобга олиши СССР Соғиқни саклаш министрлиги томонидан тасдиқланган «Баъзи тоифадаги беморларни амбулатория шароитида даволашни ташкил этиш ва дори-дармонларни белуп беришини ҳисобга олиши тартиби тўғрисида» 1965 йил 9 августдаги йўрикномага асосан амалга оширилди. Яашаш жойи бўйича биринчи ёлғиз нафақаҳўрларга, хизмат кўрсатувчи дўконда тасдиқланган рўйхатдаги молларни белгиланган миқдорда белуп бериш учун улар рўйхати олиниадилар ва шу мақсадлар учун тутилган маҳсус дафтарга ёзиб қўйиладилар. Ёрдамга муҳтоҳ ёлғиз нафақаҳўрларга минимал нормада ун (3 килограмм), ўсимлик мойи (0,5 кг), макарон — (0,25 г), гуруч (0,8 грамм), чой (0,1 грамм), тухум (10 дона), қанд, шакар — (0,8 килограмм), синтетик ва ювиши воситалари (200 грамм) каби энз зарур моллар белуп берилади.

Демак, сиз ҳам бундай имтиёзлардан фойдаланишиниз мумкин.

Абдужалил ҲАСАНОВ.

Мен деярли ҳар куни уни бир бор эслайман. Айниңса, Комилжон ака яшаган уй ёнидан ўтсам, унинг кишиги меҳр-муҳаббат билан боқувчи кўзлари кўз ўнгимдан намоён бўлади. Бир вақтлар бу кўчалар Комилжон Отаниёзов туфайли жуда гавжум эди. Ҳовлиси ёнидан машиналар аримасди. Республикаизга довруги кетган таниклини кишиларни шу кўчаларда кўрадик. Катта саҳналарга маҳалла миздан чиқиб борган ҳофиз билан барча фахрланади.

Бир куни отам менга, «Юр, Комилжон акангни тўйингга таклиф қилиб келамиш», дедилар. У киши бизни қадролнардек қарши олдилар. Шунда отам билан ҳофиз ўртасида шундай сұхбат кечди:

— Шу мулла йигитнинг тўйини ўтикази берасизми, деб келгандик, — дедилар отам.

— Нега энди «ми» қўшимчасини ишлатиб гапирапасиз, — деди самимият билан ҳофиз.

— Энди сизга ўхшаган ҳофизларнинг вақти белгили бўлади. Ҳалиям юз андеша билан келдим олдингизга.

— Тушунганинг садақаси кетсанг аразайди. Ҳали баъзи бирорлар тўйларига боролмаслигимни айтсан, — дедилар тўйингизга келдилар. Шундай пайтларда элга хизматим ҳам ўзига яраса бўлади. Саҳнага чиққанинда кўз олдингда соvuк қиёфаларнинг гавдаланиши жуда ёмон-да! Майли булар ўтнинчи гаплар. Тўйингизга келсан, бораман. Мулла йигитнинг ўзлари келидилар, бормай бўладими?..

Айтганларидай, тўйга келдилар. Ашула бошлашдан олдин мен билан бўлажак рафиқамни кутладилар. Тўйда билдиран тилакларидан бир жумласи сира эсимдан чиқмайди. «Ота-онангиз туриб гапиришса туриб, ўтириб гаписалар ўтириб, уларнинг сўзларига қулоқ солинглар» дедилар ўшанда. Бу гапнинг маъноси ниҳоятда чукур эканлигига ҳаётимиз давомида кўп бор амин бўлдик.

Комилжон ака ўзини билган, таникан ҳар бир маҳалла аҳли кўнглига из қолдигиб кетган. Унинг камтарлиги, элга аралашувчанилиги ибрат бўлгудек эди.

Абдулҳай АҲМЕДОВ, ҳофизининг ён кўшини: — Уйингизга бир меҳмон келса, кутасиз. Иккичи бир меҳмон келса ҳам кутасиз.

Шу куни учинчиси, тўртнинчи келса-чи? Уларни ҳам кўтасиз. Аммо ўзингизда аллақандай безовталик сезасиз. Эркак кишига ҳеч нарса эмас. Лекин бунаقا шароитда уй бекасининг бағри ниҳоятда кенг бўлмори керак.

Комилжон ака билан ён

қўшнимиз. Ақлимни танибманки, уларнинг ўйидан меҳмон ариганини кўрмаганман. Комилжон ака ҳовлидаги супада ўтириб, доим ким биландир сұхбат қилиб ўтиради. Оқизалари Имсиони опа Полвон қизи назаримда эртадан-кечгача меҳмон кутардилар. Бардошларига балли.

Бир куни Комилжон ака менга насиҳат қилиб дедилар: «Инсонда бахт насиҳэтмоги учун унда тўрт нарса

да, ўйчанлик билан: «Ажаб, ажаб, хўп ажаб» деб беихтиёр тақрорлардилар.

Комилжон ота ҳиммати биланд инсон эди. Кейин у у киши кўпчилик олдида ўзларини муруватли кўрсатишни ёқтиргасди. Масалан, тўйчига қилган ишъомларини бошқалар билишмасди. Уйларга ўзлари танимаган одамлар келиб, нул сўраси наумид қайтармасди. Бунинг кўп бор гувоҳи бўлганман.

* Ёдномалар

ҲАЛҚ ТАН ОЛГАН ҲОФИЗ

бўлиши керак. Соғлиқ, баркамоллик, меҳнатсеварлик ва оилавий тинчлик. Бу хусусиятларнинг бир бўлмаса киши баҳти бўлолмайди». Кейин ўйлаб қарасам бу хислатлар Комилжон аканинг ўзида муҳаффиз экан. Ичмасдилар, чекмасдилар ҳам. Имсиони опа туфайли ўйларидан ҳам тинч эдилар.

Шермуҳаммад МАШАРИПОВ, Комилжон аканинг невараси: — Комилжон ота жуда кўп кишига меҳр кўргазган. Ота-онамнинг оила қуришларида ҳам шу одам бош бўлган. Маҳалламиздаги Эргаш аканинг ўйли-жойли бўлишида Комилжон отанинг хизматлари катта. Шунинг учун мен қаерга бормай, Комилжон аканинг Тошкентдаги невараси бўлман, деб фахрланиб айтаман. Мен бувамга жуда эркала нардим. Баъзан маҳалла-кўй тўйларига мени етаклаб чиқардилар. Тўйга, «муборак бўлсин»га чиқсалар ҳам одамлар ашула айтиб беришларини сўрадилар. Ўйдан торни олиб келишини менга буюрдилар. Чоп-қиллаб уйга бориб келардим.

Мен у кишини хурсанд ҳолда ҳам, хафа ҳолда ҳам кўрганман. Севингланларда доим ниманидир хиргойи қилардилар. Ранжиганларидан оларни кетасиз. Аммо ўзингизда аллақандай безовталик сезасиз. Эркак кишига ҳеч нарса эмас. Лекин бунаقا шароитда уй бекасининг бағри ниҳоятда кенг бўлмори керак.

Комилжон ака билан ён

кўпчиликка аёнки, Комилжон ака фақатини ҳофиз бўлиб қолмай, шонир ҳам эдилар. Ўзлари ёзган шеърни кўйга ҳам солардилар.

Мен ҳам Комилжон акага ҳавас қилими, қўшиқ айтаман. Айниңса, у киши шеър ёзаб, куй басталаган бир қўшиуни кўп бор ижро этаман. У шундай бошланади:

Дам ганимат дўстлар, дўйдор ганимат, дўстлар, Ҳар нафас қадрин билинг, меъёр ганимат, дўстлар, Очтай ул аммо қўзиги ағёр ганимат, дўстлар, Пир устод, арабо, ғамхор ганимат, дўстлар, Ер ганимат дўстлар, дўйдор ганимат, дўстлар, Танда меҳмон жонимиз зинҳор ганимат, дўстлар.

Комилжон аканинг ҳаёт йўлига қараб, мен бир ҳақиқатга иймон келтирдим. Ҳали ҳар ҳандай одамни ҳам тант олавермас экан. Ҳар бир айтиладиган сўзниг илдизи қалбда бўлганидек, ҳар бир обрўли одамнинг муқаррар замини бўлади. Комилжон ака шундай муқаддас заминга эгаки, у умри бўйи ҳалқ ҳурматини қозониб яшади.

Тойир ҚУЧҚОРОВ, Фруцзе районидаги Юнус Ражабий иомли маҳалла комитети раиси.

* Кекса юрак мавжлари

Тарқ этмоқда бардошларим

Дилдан ортмас кўзимдаги ёшлиларим, Ахир, кўринг кўлимда йўқ тошларим. Жонимин тарқ этмоқда бардошларим, Юрек дардим тинглайдиган кишим йўқ.

Онасин севганга ҳавасим келар. Отасин кўрганга ҳавасим келар. Болалар ўйида бу кўнглим тўлар, Юрек дардим тинглайдиган кишим йўқ.

Нима десак беришади тонмайман, Бегоналар ардоғига кўнмайман, ўз ўйимда яшамасам — умайман, Юрек дардим тинглайдиган кишим йўқ.

Миржалол МИРЕҚУБОВ.

* Ҳикмат-бир ҳосуҷ олтин

ҲАР КИМНИНГ ЎЗ ҮРНИ БОР

МАШОЙИХЛАР айтадилар: сақиз хил тонфа билан ўтиргак кишида сақиз хил хислат пайдо бўлади; кимки бадавлат киши билан ўтира, кўнглида бойни ҳаваси пайдо бўлади; кимки дарвешлар билан ўтира, зоқидлик пайдо бўлади; кимки подшоҳлар билан ўтира, манимдлик ва турур пайдо бўлади; кимки аёллар билан ўтира, ўнга маломат ортириб слади; кимки болалар билан ўтира, салобат ва эмкори кетади; кимки фосиқлар билан ўтира, мъяснат ва гуноҳ пайдо бўлади; кимки олимлар билан ўтира, руҳида мусаффолик пайдо бўлади.

ИМОМ АЛИ ИБН МУСО АР-РИЗОНИНГ «Лульу үл-макнун» [Яширин марваридлар] китобидан.

— Энг аччик нарса нима, — сўради Эрон донишманди бузургмехр.

— Пасткаш, ибҳим одамларга мұтолжик, улардан кўланаса сўзлар эшитиш, — деб жавоб берди ҲИНД ДОНИШМАНДИ.

Ёш ҳар қанча бўлсми ишда гайратли, Кўп кўрган кексанинг иши ибретли.

Ҳеч нарсага эришмаган одам хизмат туфайли тўрдак ўрин олишга эришади. Ҳеч нарсага ярамайдиган одам бирор ишга яраб қолса, пойгакдан бўлса-да ўрин олади.

ЮСУФ ҲОС ҲОЖИБ.

Абул ФАРОЖ

ИБРАТЛИ НАҚЛЛАР

Шогирдларидан бири Сукротдан сўрабди:

— Нега чехрангизда ҳеч қачон маҳзунлик аломатини кўрмаймиз? Ҳамиша димонгиз чоғ?

— Чунки менинг йўқотганимда хафа бўладиган нарсам йўқ-да, — дебди Сукрот.

***

Бир файласуфдан:

— Қандай ҳодиса мамлакатнинг аксарият аҳолисини бара-варига хурсанд кила олади? — деб сўрашибди.

— Жоҳил подшоҳнинг ўлеми, — деб жавоб бериби файласуф.

— Подшоҳ билан сенинг ўртандаги тафовут нимадан иборат? — деб сўрашса, у шундай жавоб бериби:

— Подшоҳ хиосу ҳавасининг тўломи, мен эса амириман.

***

Бир файласуф машъала кўтариб бораётган қизни кўриб:

— Қаранг! Ўтга ўт тушибди — дебди.

***

Сукрот бир ой билан йўлга чиқсан экан. Йўлда, қароқчилар шу ўртада изғиб юришибди, деган хабарни эшитиб қолибди.

— Оббо, худо урди! Улар мени таниб қолса нима бўлади?

— Оббо, худо урди! Улар мени танимай қолса нима қиласан?

***

Буюк файласуф Бузургмехрдан сўрашибди:

— Одамлар назарга илмайдиган бебаҳо фазилат нима?

— Камтарлиқ, — деб жавоб бериби у.

***

— Одамнинг энг яхши хислати сабрли бўлиш, аммо узок вакт сабр қилиш учун бир умр кифоя қилмайди, иккиси умр керак, — деган экан Бузургмехр.

***

Файласуф соҳибжамол бир аёлни театрда кўриб:

— Ҳурилико, сен бу ерга томоша кўргени келдингми ёки томоша кўрсатганими? — дебди.

***

Афлотун шундай деган экан:

— Нодоннинг нодонлигини иккиси жиҳати айтиб туради: биринчидан, гапи тутруқсиз, иккинчидан, жавоби пойма-пой бўлади.

***

Афлотундан сўрабдилар:

— Бошига кулфат тушган одам ўзига ҳандай тасалли бериши мумкин!

— Ақлли одам: шу воқеянинг содир бўлиши табиий деб ўзига тасалли берса, аҳмок: фақат мен эмас, бошқалар ҳам шу кунга тушиши мумкин деб ўзига тасалли беради.

***

Бир файласуфнинг кизи бор экан. Унга иккиси киши — бир бой ва бир камбағал совчи юбориби. Файласуф кизини камбағал йигитга бериби. Дўстлари ундан нега бундай қилдинг, деб сўрашса, шундай жавоб қилибди:

— Давлатли йигитнинг эси пастроқ кўринади, ҳадемай мол-давлатидан ажралиб қолиши мумкин. Камбағал йигит эса зийрак ва эсли-хушили экан. Эси бор одамнинг сал вақтда бойиб кетишига ишонса бўлади.

Тўпловчи: Ҳамид АБДУЛЛАЖОНОВ.

Дастурхон атроғида, бир паёла чой устида отаҳонлар сұхбатига мушарраф бўли

— Азизхон ака, Сиз олам көзгак, юрт күргак, яхши-ёмонин амраттан аҳли илмлардан бирк сифатиде дүрмат-этиборга сазоворсиз. Бутун сиз билак ҳаммацаллар, умуман, одамлар орасында мәхр-оқибат хусусида сўзлашиш ниятида эдим...

— Марҳамат қилинг! Мәхр-оқибат дунё бунёд бўлгандан бери бор. Акс ҳолда олам емирилиб, парчаланиб кетар эди. Тўғри айтдингиз, мәхр-оқибат жамиятимизни, кишиликни, ҳатто оламни тутиб турган забардаст устунардан бир.

— Сўзингизни бўламан, мұхтарам домла, мени маъзур тутинг: мәхр-оқибатнинг туғилиши ҳақида сўзланг, илтинос...

— О, албаттai Оқибатни мәхр келтириб чиқаради. Яна ҳам аниқроқ қилиб айтсан мәхр—оқибатнинг онаси! Улар бир бутун тушунча, ахлоқий тушунчадир. Мәхр-оқибатлар ичида энг улуғи устоз мәхри, шогирд оқибатидир. Пир Жомий билан ҳазрати Навоий ўртасидаги мәхр-оқибат илдизлари хусусида сўзласам, сұхбатимиз мазмунни яна ҳам ойдинлашар деб ўйлайман.

* Кутлуғ ташриф

Азиз ҚАЮМОВ:

«МАҲАЛЛАДОШЛАРИМДАН ҚАРЗИМ КАТТА»

Дунёнинг тўрт устуни бор дейишади: мәхр-оқибат, муруват, одамийлик, элсеварлик. Шу тўрт устун икодларни юрагида баркарор инсонларни аҳли башар «спири комиллар» деб алқайди. Алқайдигина эмас, күёш сингари кўйка кўтариғудек бўлади. Ушандай инсонлар қаерда бўлсалар, одамлар йўлига чироқ ёқинши, мушкуларини осон қўлишини, туз ичган ерига минг бор куллук қўлишининг тадоригини кўрадилар. Йўлбошловчи мисол барчани ўз орқаларидан зргашибадилар.

Жомийномли маҳаллада яшаб, юқод килаёттаки филология файлари доктори, профессор, Узбекистон Файлар академиясининг музбир аъзоси, куни кечагина Берунийномли Давлат мукофотига - сазовор бўлган Азиз Қаюмов билан ҳам фикри миз бир жойдан чиқди.

1483 йилнинг бошлари. Жомий ва Навоий узоқ сұхбат курадилар. Сұхбат татаббу боғлаб асар яртиш борасида бўлади. Жомий буюк Низомийнинг «Махзанул асрор», Хисрав Деҳлавийнинг «Матла-ул-аэрор» асарлари ҳақида шавқ билан сўзлаб, уларга татаббу боғлаб зарурлигини, шу аснода улуғ фикрлар туғилишини, асарлар бир-бирини ўқитишни ўқтиради.

Орадан узоқ муддат ўтади. Навоий ва Жомий учрашишга фурсат тополмайдилар. Навоий имкон топиб, устоз ҳузурига ошиқади, Жомийнинг уйига келади. Устоз шоғирд хурсандлик билан сұхбат курадилар. Жомий Навоийга янги муқоваланган китоб тутқазди. Ҳазрат қўлга олиб, кўзга суртиб, қараски «Тухфатул ахор» экан! Жомий уни Низомий, Деҳлавийга татаббу тарзида битган экан!

Навоийнинг кўнглида ҳам шу куни ғалайн тутғен уради ва «Хайратул аброр» достонини ёзади. Жомийнинг мәхрини қаранг: аввал гапири, кейин ибрат бўлди. Лекин ёз демади! Навоий ҳам «Хайратул аброр»да ёзди:

Менки тираб йўлида кўйдик қадам,
Бордир умидимки чу тутсам қадам.
Йўласа бу йўлда Низомий йўлим,
Қўлласа Хисрав бирла Жомий кўлмим.
Нуқта сурудида раво бўлмагай,
Бу ки Навоийга наво бўлмагай.

Яна бир гап: икки буюк шоир ўртасидаги муносабат мәхр-оқибатнинг назокатли қўринишидир. Навоий Жомийни ҳамсанавислар қаторида тилга олади, унга ўз китобида алоҳида боб бағишлади.

1484 йилда Навоий «Лайли ва Мажнун» дос-

тонини ёзишга киришади. Ҳудди шу йили 70 ёшли мавлоно Жомий ҳам «Лайли ва Мажнун»га кўл уради. Навоий илҳоми, қуввати билан. Деярли бир пайтда икки даҳо икки достонни ёзib тутгалийдилар. 1485 йилда эса Навоий. «Сади Искандарийни» ёзишга бошлайди, Жомий ҳам, «Хиродномаи Искандар» достонини битишга киришади. Шундай қилиб Жомийнинг «Ҳафт авранг» — «Етти таҳт» достонлари китоби дунёга келади. Жомий унинг бештасини яхши деб хисоблаб, «Панж ганж» — «Беш ҳазина» деб атайди. Устознинг меҳри шогирднинг оқибати, мұхаббату ҳиммат деб буни айтса бўлади. Улар икодда ҳамкор, бир-бirlарини жуда қадрлар эдилар. Навоий ёзади: «Жомийнинг энг яқин кишиси менман. Узининг ёзган асарларини биринчи бўлиб мелга ўқиб берадилар. Мен бу ила фарҳи этаменки, ақабланадиган ери йўқ. Чунки гулнинг энг яқин дўсти тикоидур. Жомий гул бўлса, мен тиконмен. Қуёш чиқкан заоти унинг нурлари тупроқка тушади. Жомий қуёш бўлса, мен тупроқмен».

дилар. Тошкентта бориб, ўқиса кошки дебдилар. Усмон ота мени чекиртирибдилар. Укам Лазизхон билан бордик. Бир соатча сұхбатлашдик. Охири Чархий домлаги:

— Бу йигит Тошкентта борсин, олиб боринг, — деб тайинладилар.

1944 йилда Чархий домла билан Тошкентга келдик. Тўғри Усмон ота яшайдиган бокқа, Дўрмонга бордик. Шу бокқа боғбон бўлиб ишга жойлашдим. Кунӣ билан узум узамиз, олма терамиз. Шу алфозда ёз ўтиб, сентябрь этиб келди. Мен дорилфунунинг Шарқ факультетига ўқишига кирдим.

Яшаш жойим Дўрмонда. Икки соат пиёда юриб Салорга келаман. У ердан трамвайга ўтириб, Инқиlob хиёбонига ётиб келаман. Ноябрь ойигача шу аҳвозда ўқидим. 8 ноябрь куни Усмон ота мени етаклаб Гоголь кўчасидаги ўз уйига олиб келди. Шу ҳовлида 5 йил, у кишининг ўғли Владлен билан бир ҳонада 3 йил яшадим. Усмон ота ҳам, унинг рафиқаси Юлия Леонидовна ҳам менга ўз боласидек қарадилар, едириб-ичирдилар, меҳрларини дариг тутмадилар.

1949 йилда дорилфунунни битирдим. Шу куни Юлия Леонидовнага раҳматлар айтдим. Меҳрмухаббатларингиз туфайли ўқишини битирдим деб дил-дилманд миннатдор бўлдим.

— Бизга миннатдорчилик билдиримочи бўлсанг, — деди Юлия опа, — эл-юрг учун хизмат қил. Шунда бурчингни бажарган бўласан. Ҳудди Усмон академик. У кишини кўрасанми, ўзини ҳеч амай, ҳалқим, юртим деб куйиб-пишади. Бўлмаса оиласини бўқолмайдими?

Чиндан ҳам Усмон отанинг бир фазилати бор эди: бирорга яхшилик қўлсалар, яхшилик кўрган кишидан ҳам кўра ўзлари суюнадилар. Гўё Беруний ҳаэртинг сўзлари Усмон ота учун ёзилгандек: «Гулчехра соқийлар қўлидан қадаҳлар олдим, нозикбада раккосалар рақсларини томоша қилиб роҳатландим. Лекин жаҳонда тоттган ҳеч бир лаззатим мендан яхшилик кўрган кишиларининг миннатдорчилик билан бокувчи нигоҳларидан олган лаззатимга етмайди».

Усмон отанинг меҳрига аргизгулик оқибат қўлламадим ҳали. Лекин у кишилининг ўйтларини бекаму кўст бажаришга ҳамиша интилиб яшайман.

— Қалби улуғ одамларнинг меҳри ҳам улуғвор бўлар экан-да! Усмон Юсуповни ҳали бежиз ота деб ардоцламаслигига яна бир карра амин бўлдим. Домла, шундай мәхр-оқибат сиз яшаётган маҳалла аҳлари ўртасида ҳам борми! Бор бўлса қанийди...

— Мен Абдураҳмон Жомий номи билан атала-дига маҳалланинг Собир Муҳамедов кўчасида яшайман. Кўчамиз учвалик катта эмас. 1955 йилдан бери шу ерда истиқомат қиласман. Ҳаммамиз ўй-жойимизни ўз бўимизга ўзимиз қовурилиб, тупроқка беланиб қуриб олганимиз. 37 йил яшайдиганим миёласида кўни-қўшилар бир-бири билан — бўлмаса улар байналмилал, ҳамма миллатдан бор кўчамида — сан-манга бормаган!

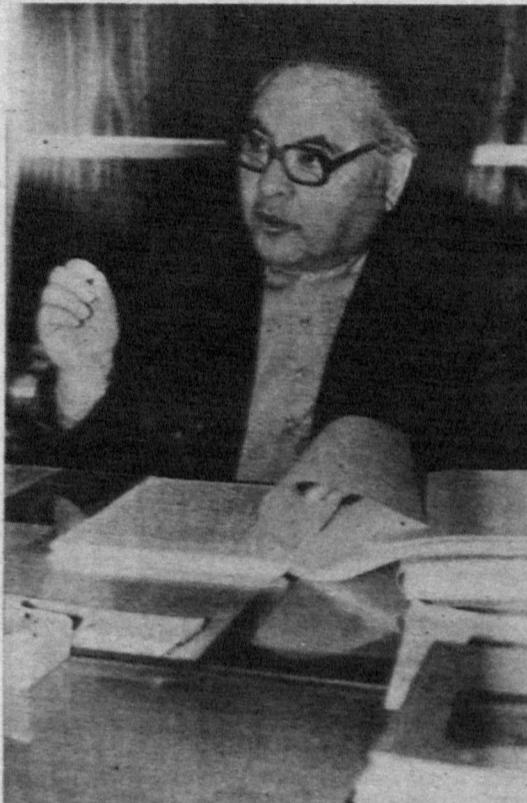
Ўзимнинг 2 ён кўншим бор. Бирин олий даргоҳда таълим беради. У киши билан ақа-уқадекмиз. Кўшнимнинг отасини ҳали ҳам чуқур ёзтиром билан эслайман. Раҳматли ўз ўғли уй кураётганда қандай жон фидолик қилган бўлса, менинг ўйим куришига ҳам шундай ҳамкорлик қилдилар. Вақият қилиб: «Ўғлим билан акеука бўлинглар» деган эдилар. Ҳозир ниҳоятда аҳил яшаймиз. Қани эди, фарзандларимиз ҳам шудай бўлсалар деб орзу қиласман.

Яна бир кўншим Юрий Иванович исмли киши, тутумиз жуда. Техниканинг тилини билади. Бизга ҳамкор, беминнат ёрдамини дариг тутмайди. Кўришганда бир-биrimизни ниҳоятда сийлаймиз.

Лекин мен маҳаллам, маҳалладошларим олдида қарздорман. Улар мен ойнаи жаҳонда сўзлаганимда кўпинча: «Шундай яхши гапларни ҳаммацашлалар даврасида ҳам айтсангиз, сұхбат қўрсангиз бўлар экан» дейишади. Хизмат билан бўлиб, сафарларда юриб, ҳали имкон тополмадим шу ишга. Лекин бу гапларни айтаб, ўзини оқляпти деманг! Зинҳор ундей эмас. Мен албаттai маҳаллам олдидағи ўз қарзларимни узаман! Қўлдан келганча маҳалладошлар хизматида бўлишади шарти...

○ Маҳалла! Қанчалар кишининг дилига ором берувчи сўз! Сенинг дилингдаги мәхр-оқибат иппарини одамлар дилларига улаган шу маҳалла эмасми! Яхши-ёмон кунингда багардон турди-ган маҳалладошларинг эмасми! Улар олдидағи мәхр-оқибатни фақат яхшилик билангида адо этиш мумкин, холос. Зоро маҳалла мәхрнинг куримас булоги, оқибатнинг нурли чирогидир.

Сұхбатдош Темур УБАЙДУЛЛО.

Жомий ҳам ўз навбатида ёзади: «Навоий бенаварнинг юрак дардини ифода этарда, унга тенг келадиган одам йўқ. Яхши от чиқсанлигига унинг шурхати юқсанликка кўтариған. Бу гапларга тўла дунё Навоийдек одамнинг наволарини тинглашга муносиб эмас».

Мана шу мәхр-оқибат зинг улуғ асарларни дунёга келтириди.

Маъзур тутинг, мен мәхр-оқибат ҳақида улардан ошириб бир нарса, деёлмайдим. Жомий меҳри ва Навоий оқибати ҳар қандай замонда ҳам барчага икратдир.

— Ҳикоянгизни ишоятда таъсиrlаниб, юрагим мавж уриб тингладим. Агар малол келмаса, мәхр-оқибат ҳақида ўз ҳаётингиздан, ўзингиз гувах бўлган кишилар ҳақида нима дей оласиз!..

— Устоzlарим жуда меҳрибон эдилар. Минг шукурлар бўлсин, ҳамиша мәхр билан ёдлайман уларни. Лекин менга мәхр кўргузган бир инсон бор. Уша улуғ хот ҳақида сизга сўзлай бугун. Уша киши ҳақида ҳамма билмоғи керак. У киши Усмон Юсупов бўладилар.

Мен Кўконда ўқиб юрган вақтимда мавлоно Чархий билан учрашиб, сұхбатлашиб турар эдим. Домла Чархий менга адабиётни, шеъриятни катта меҳр билан ўргатган. Ушанда шеърлар ҳам машқ қилиб турар эдим.

Уруш бошланиб кетди, Техникумда ўқирдим. Ҳамма ўзи билан ўзи овора. Шундай кўлларда Усмон Юсупов Кўконга келадилар. У киши Чархий домлани жуда иззат қиласар, Кўконга ҳар боргандан кўрмасдан кетмас эдилар. Бу сафар ҳам шу одатни қандай қилмадилар. Чархий домла Усмон отага мен ҳақимда гапириб, кўп мақтаб-

рурлани қалам. — Қўлига олганда қарздорининг истаган сўзларини ёзив ташлайман.

— Қўилган хатоларнингни ўзотишни ҳам иштироқлашадиганни унтути, — деди ўчирғич.

ТОБЛANIШ

Сандонда шакл берилиб, лаққа чўғда қиздирилгач, муз-

дек сувга ботирилган бўлғуси пичоқ нолиди:

— Бунчалик азоб беришмаса-са.

— Келгусида номингга яраша вазифаннинг уддасидан чиқа олишинг учун обдон тобланишинг зарур, — тушунтиришиди унга.

Фозилжон ОРИПОВ.

Насрий масаллар

ИХТИРО

— Менинг хўп ўйлаб топиб, ўринлатиб ясашганда, — гу-

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси 32-йи.

Телефонлар: 32-53-66, 33-99-42.

ЖАМОАТЧИЛИК
ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ.

